

Przesłanie ideowe *Kazań sejmowych* Piotra Skargi

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Piotr Skarga, *Kazania sejmowe*, oprac. J. Tazbir przy współudziale M. Korolki, Wrocław 1984.
- Źródło: Janusz Tazbir, Piotr Skarga, *Szermierz kontrreformacji*, Warszawa 1978, s. 120.
- Źródło: Janusz Tazbir, Piotr Skarga, *Szermierz kontrreformacji*, Warszawa 1987, s. 134.
- Źródło: Piotr Skarga, *Kazanie wtóre. O miłości ku ojczyźnie i o pierwszej chorobie Rzeczypospolitej, która jest z nieżycliwości ku ojczyźnie*, [w:] tegoż, *Kazania sejmowe*, oprac. J. Tazbir przy współudziale M. Korolki, Wrocław 1984, s. 36.

Przesłanie ideowe *Kazań sejmowych* Piotra Skargi

Jan Matejko, *Kazanie Skargi*, 1864

Źródło: Wikimedia Commons, dostępny w internecie: Pixabay, domena publiczna.

Piotr Skarga (1536–1612) wstąpił do zakonu jezuitów w dniu swoich 33 urodzin, czyli 2 II 1569 roku. Ten wiek bywa nazywany „chrystusowym”, bo według tradycji Jezus został ukrzyżowany, gdy miał 33 lata. Można tę zbieżność uznać za symboliczną, ponieważ już na przełomie XVIII i XIX wieku zaczęto nazywać Piotra Skargę prorokiem, podkreślając, że przepowiedział rozbiory Polski. Skarga swoje ostrzeżenia przed upadkiem Rzeczypospolitej głosił w *Kazaniach sejmowych*.

Twoje cele

- Dokonasz analizy i interpretacji wybranych fragmentów *Kazań sejmowych* w celu poznania przesłania ideowego tego zbioru.
- Ustalisz, w jaki sposób Piotr Skarga realizuje w *Kazaniach sejmowych* funkcję perswazyjną.
- Wyjaśnisz funkcję odwołań biblijnych w *Kazaniach sejmowych*.

Przeczytaj

Skarga – królewski kaznodzieja

Pieter Claesz Soutman, *Zygmunt III w stroju koronacyjnym*, 1626

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Gdy po śmierci Stefana Batorego (1586) toczyły się spory o to, kto ma zasiąść na polskim tronie, najważniejsze okazały się dwie kandydatury: arcyksięcia austriackiego Maksymiliana III Habsburga oraz szwedzkiego króla Zygmunta Wazy. Piotr Skarga, wówczas już ceniony kaznodzieja i pisarz jezuicki, który jednak dotąd nie działał aktywnie na polu polityki, opowiedział się po stronie Wazy. Zwycięstwo hetmana Jana Zamoyskiego, który 22 I 1588 roku pod Byczyną pokonał i uwięził Maksymiliana III, Skarga przywitał z entuzjazmem. Cieszył się z sukcesu władcy, w którym, jak pisał: „pobożność katolicka, bojaźń

Pańska, roztropność, poważność, wielki umysł i wstyd, jako perły niejakię pokazują się¹”.

Zygmunt III Waza odwdzińczył się Skardze, powołując go na stanowisko nadwornego kaznodziei, co wiązało się m.in. z zamieszkaniem na Wawelu. Jezuita niemal do końca życia pełnił tę funkcję. W swych wystąpieniach koncentrował się na sprawach religijnych, ale często nawiązywał też do tematyki politycznej. Jest to czytelne już w pierwszym [kazaniu](#), które wygłosił na dworze władcy – wychwalał zwycięstwo pod Byczyną, widząc w nim dowód na łaskawość Boga dla Polski. Późniejsze mowy wymierzone w innowierców i atakujące konfederację warszawską (uchwała sejmowa podjęta w 1573 r., dająca szlachcie swobodę wyznania) czy propagujące tzw. unię brzeską (unia zawarta w 1596 r. między Kościołem katolickim i Cerkwią prawosławną)

pokazują ich autora jako polityka mającego wyraźny program działania. Zaprezentował go m.in. w *Kazaniach sejmowych*.

Okoliczności powstania *Kazań sejmowych*

Nieznany malarz polski, *Portret ks. Piotra Skargi*, pocz. XVIII w.

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, domena publiczna.

W 1597 roku obradował w Warszawie sejm, podczas którego protestanci i prawosławni połączyli siły w obronie zagrożonych swobód wyznaniowych, co było niespotykanym dotąd precedensem. Sejm został jednak zerwany, co oznaczało również brak ustaw wzmacniających władzę króla, forsowanych z kolei przez obóz zwolenników Zygmunta III.

Prawdopodobnie w trakcie gwałtownych obrad, które nie zakończyły się zgodnie z nadziejami Skargi, jezuita napisał i w 1597 roku wydał w *Kazaniach na niedziele i święta całego roku* cykl zatytułowany *Kazania sejmowe*. Nic nie wskazuje na to, żeby jezuita wygłosił swe mowy podczas sejmu.

Zostały one przeznaczone od razu do druku. Tytuł nadany przez Piotra Skargę miał, zgodnie z konwencją, sygnalizować ich związek z polityką. Sam twórca stwierdził, że napisał je, by dać „powszechne upomnienie dla ludzi Korony [...], wzywając ich do pokuty a karanie boskie ukazując²”.

Choroby Rzeczypospolitej

Poszczególne kazania wchodzące w skład zbioru stanowią osobne wypowiedzi koncentrujące się na problemie określonym w tytule. Jednak program, jakim kierował się Skarga, można dostrzec dopiero z całości składającej się na [traktat polityczny](#). Jest ona ujęta w postaci ośmiu kazań, w których autor przedstawił sześć najcięższych

chorób toczących Rzeczpospolitą. Sam Skarga, stylizując swój tekst na [orację](#) skierowaną do posłów, zapowiedział to słowami:

” Piotr Skarga

Kazanie wtóre. O miłości ku ojczyźnie i o pierwszej chorobie Rzeczypospolitej, która jest z nieżyczliwości ku ojczyźnie

Żaden z was, Przegacni Panowie, nie jest tak [prosty](#), aby nie baczył ciężkiej i wielkiej niemocy tego naszego Królestwa i wewnętrznego a domowego jego zachwiania; abo żeby nie uczuł mocnego nieprzyjaciela, który na głowy nasze następuje i rozbojem straszliwym nam grozi.

Byście [domowe niemocy](#) tego królestwa zleczyli, łączniejsza by obrona należeć się mogła. Ale jako się chory bronić ma, który sam na nogach swoich nie stoi? Leczcież pierwej tę chorą swoją matkę, tę miłą ojczyznę i Rzeczpospolitą swoją. A jeśliście ostrożni i mądrzy lekarze, najdziecie sześć szkodliwych chorób jej, które jej bliską śmierć (obron Boże) ukazują, a jako złe pulsy, źle jej tuszą. Pierwsza jest – nieżyczliwość ludzka ku Rzeczypospolitej i chciwość domowego łakomstwa. Druga – niezgody i roztyrki sąsiedzkie. Trzecia – naruszenie religiej katolickiej i [przysada](#) heretyckiej zarazy. Czwarta – dostojności królewskiej i władzej osłabienie. Piąta – prawa niesprawiedliwe. Szósta – grzechy i złości jawne, które się przeciw Panu Bogu podniosły i pomsty od niego wołają.

Źródło: Piotr Skarga, *Kazanie wtóre. O miłości ku ojczyźnie i o pierwszej chorobie Rzeczypospolitej, która jest z nieżyczliwości ku ojczyźnie*, [w:] tegoż, *Kazania sejmowe*, oprac. J. Tazbir przy współudziale M. Korolki, Wrocław 1984, s. 36.

Przeżądanie ideowe *Kazań sejmowych*

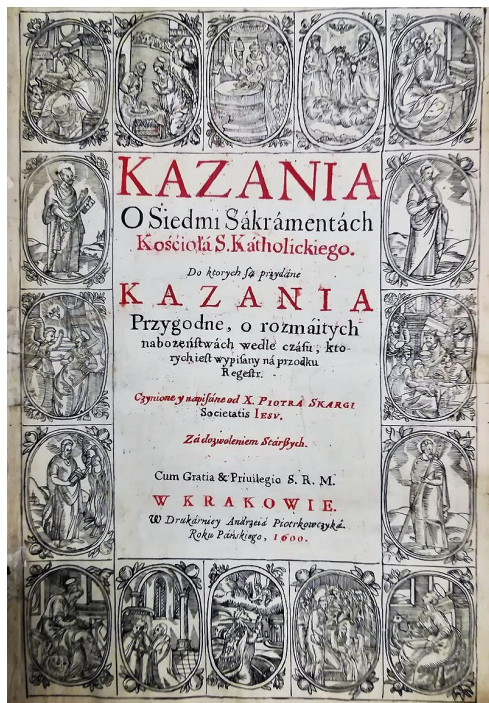
Program polityczny Skargi opierał się na dwóch filarach: niepodzielnej władzy monarchy oraz pierwszeństwie Kościoła katolickiego przed innymi wyznaniem.

Przekonanie o wyższości [monarchii](#) nad pozostałymi formami ustrojowymi kojarzył z żądaniem od szlachty, aby stała się znowu armią rycerzy chrześcijańskich broniących jedynej słusznej religii oraz kraju, który postrzegał jako „[przedmurze chrześcijaństwa](#)”.

Sposobem na realizację programu miało być odrzucanie wszelkich nowinek religijnych i politycznych. W *Kazaniach sejmowych* niemal zawsze słowo „nowy” oznaczało coś niebezpiecznego, niezgodnego z tradycją i naruszającego porządek ustanowiony przez Boga. Za taką szkodliwą innowację Skarga uznawał m.in. coraz większe prawa szlachty i sejmu, postrzegając je jako źródło anarchii. Ostrość tych ataków sprawiła, że władze jezuickie w kolejnych wydaniach zbioru nakazały usunąć kazanie szóste, najmocniej krytykujące ówczesną szlachtę i króla propagującego władzę absolutną.

Cytaty

”

Kazania o siedmiu sakramentach Piotra Skargi, ze zbiorów Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Kazanie pierwsze na początku sejmku przy mszy sejmowej

Namienię trochę tych niebezpieczeństw naszych [...]. Naprzód widzicie rozerwanie wielkie serc ludzkich i potarganie jedności i miłości, i zgody sąsiedzkiej, nie tylo dla różności wiar i dla nauk heretyckich, [...] ale też dla powaśnienia się stanów między sobą [...]. Nadto namnożyło się w tym królestwie ludzi złych barzo, którzy posmakowawszy sobie [interregna](#),

w których mogli królestwa targować, i pożytków swoich z oszukania miłej ojczyzny i rozerwania jej szukać jeszcze nie przestają, a gdzie mogą, bunty i zmowy czynią, na urząd Boży szemrząc [...]. Wszyscy się wolnością ślachecką bronią, wszyscy ten płaszcz na swe zbrodnie kładą [...]. O piękna wolności, w której wszystkie swowolności i niekarność panują, w której mocniejszy słabsze uciskają, w której Boskie i ludzkie prawa gwałcą, karać się nie dadzą ani królowi, ani urzędom. [...] Sejmy te jako wam źle wychodzą i jakiej by w nich naprawy potrzeba, sami to lepiej widzicie. [...] Tak długi czas tu siedzicie, a mało sprawujecie. [...] Pierwej sejmowe stanowienie było jako Boskie, niewzruszone i święte, teraz moc traci, powagi nie ma. Coż za pożytek z tych takich utrat i pracy sejmowej, i trudzenia swego macie? [...]

Kazanie wtóre. O miłości ku ojczyźnie i o pierwszej chorobie Rzeczypospolitej, która jest z nieżyczliwości ku ojczyźnie

Są drudzy co mówią: co mnie po królestwie i Rzeczypospolitej, kiedy się ja mam źle, a tego nie mam, czego pragnę. To złodziejskie serce, które z szkodą drugich chce być bogate. To złodziejskie serce [...]. Takich podobno więcej, którzy służyć Rzeczypospolitej nie chcą, gdy się pożytku swego nie spodziewają, albo gdy im za to król nie płaci. Ci są dziwnie głupi, którzy nie widzą, iż cnota nie patrzy na zapłatę, jedno na swoją [przystojność](#). [...] Nie widzą, iż tak wiele nie tyło u króla, ale i monarchy świata wszystkiego nie masz, aby każdemu dobry jego uczynek mógł płacić. [...]

Kazanie trzecie. O drugiej chorobie Rzeczypospolitej, która jest z niezgody domowej

Są drugie łańcuchy do spojenia pokoju i zgody waszej z strony miłej ojczyzny i Korony tej, matki naszej, którymi nas spina i wiąże, abyście się nie targali, a zgodę i jedność miłowali. Macie jednego pana i króla, jedne prawa i wolności, jedne sądy i trybunały, jedne sejmy koronne, jedną spólną matkę, ojczyznę miłą, jedno ciało, z rozmaitych narodów i języków skupione i spojone, i dawno zrosłe. Jakoż się wadzić, dzielić tym i nie zgadzać możecie? [...]

Kazanie czwarte. O trzeciej chorobie Rzeczypospolitej, która jest naruszenie religiej katolickiej przez zarazę heretycką

Teraz [...] nastąpiły herezyje na katolicką ś. wiarę, na której to królestwo zasiadło. I na kapłaństwo [...] jady ostre nieprzyjaźni swoje podnosząc, chcąc, aby ustąpiła, a ich nową [...] religią znowu osadzone to królestwo zostało. Nowego Chrystusa, nową a w Koronie nigdy nie słychaną naukę przynoszą, którą gdy my Pismem Świętym [...] zbijamy, [...] do chytrych rad i wynalazków swoich uciekają się. Prawa tu sobie knować na sejmach chcą, [...] którymi by pomału z królestwa wiarę wszytkę chrześcijańską wycisnęli. [...]

Kazanie piąte jako katolicka wiara policyj i królestw szczęśliwie dochowywa, a heretyctwo je obala

A gdzie około wiary i rzeczy Boskich zgody nie masz, tam i w rzeczach świeckich, i w policyjej być nie może. Gdyż rzeczy świeckie służyć duchownym mają; kto inaksze ma duchowne i inaksze też i o świeckich rozumienie mieć musi. Jako mularz inakszą do swego murowania materyją, a inakszą cieśla do swego budowania bierze, [...] tak heretyk i katolik inaczej o Rzeczyposp[olitej] sądzić musi [...]. Zgoda tedy około spraw Rzeczypospo[olitej] między nimi

stać nie może i biada być musi tej Rzeczyposp[olitej], o której niezgodni z sobą w wierze radzą i obmyślają. [...]

Kazanie szóste. O monarchijnej i królestwie, abo o czwartej chorobie Rzeczypospolitej, która jest z osłabienia królewskiej dostojności i władzej

Bowiem monarchia jest naśladowanie niebieskich rządów, na których sam jeden Bóg siedzi. I tak zaczął, i ukazał ludzkiemu narodowi, i napisał na duszach ich, aby się takiego rządu trzymali, gdzie jeden władnie. Bo stworzył jednego człowieka, [...] aby był głową i ojcem wszystkim synom swoim. Nie stworzył dwu ani trzech: aby się wszyscy do jednego odzywali i jego rządu, i rozumu, jako starszego, słuchali. I przetoż żonę mu dał, nierówną we władzej, ale poddaną, aby dwa nie rządzili [...].

Kazanie siódme. O prawach niesprawiedliwych abo o piątej chorobie Rzeczypospolitej

Za ojców naszych tych grzechów i tak swawolnych ludzi niezbożnych nie było. Poczciwością i wstydem, i dobrą sławą wiele się hamowało. Mężobójstw takich nie było, [...] ani zdrad ojczyzny, ani niewierności ku panom i królom swoim. Teraz tego się wiele nasiało. Ostrzejsze prawa na grzechy być muszą [...]. Złe prawo gorsze niżli tyran nasroższy. Bo wždy tyran odmienić się może, abo namówić, abo umrzeć może, i jego tyraństwo ustaje. Ale złe prawo zawždy trwa, zawždy zabija i szkodę czyni i na duszy, i na ciele. Jest jako lew i bestyjka nierozumna, która namówić się nie da, aż ją zabić i umorzyć.

Kazanie ósme. O szóstej chorobie Rzeczypospolitej, która jest dla grzechów jawnych i niekaralności ich

O Boże mój, jako wiele krwie [Ablów](#) niewinnych ziemia ta w się przyjęła i przyjmuje, która z ziemi ustawicznie o pomstę do Pana Boga woła. A ona krew abo pot żywych poddanych i [kmiotków](#), który ustawicznie bez żadnego hamowania ciecze, jakie wszytkiemu królestwu karanie gotuje? Powiedacie sami, iż nie masz państwa, w którym by barziej poddani i oracze uciśnieni byli pod tak [absolutum dominium](#), którego nad nimi szlachta bez żadnej prawnej przeszkody używa. I sami widzim nie tylko ziemiańskich, ale i królewskich kmiotków wielkie opresyje, z których żaden ich wybawić i poratować nie może. Rozgniewany ziemianin albo starosta królewski nie tylko złupi wszytko, co ubogi ma, ale i zabije, kiedy chce i jako chce, a o to i słowa złego nie ucierpi. Tak to królestwo poddane robaczki nędzne, z których wszyscy żyjem, opatrzyło. [...]

Źródło: Piotr Skarga, *Kazania sejmowe*, oprac. J. Tazbir przy współudziale M. Korolki, Wrocław 1984.

Słownik

kazanie

przemówienie wykorzystujące zasady retoryki, zazwyczaj odnoszące się do problematyki religijnej i moralnej, a głoszone lub pisane przez osoby duchowne w celu przekonania słuchaczy do swoich racji

traktat polityczny

(łac. *tractatus* + gr. *politiké* – sztuka rządzenia państwem) – obszerne dzieło, rozprawa najczęściej o charakterze naukowym, tu: związane z zagadnieniami dotyczącymi stosunków społecznych, ustroju państwowego, działalności króla, sejmu

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka. Określ charakter *Kazań sejmowych* i wskaż cel, w jakim powstały.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PCSdSKtMV>

Violeta Machajska

Ojczyzna jak okręt

Sam autor zakwalifikował swoje wystąpienia jako tak zwane kazania przygodne i tak o nich pisał: „Te kazania nie dlatego tylko się przygodnymi nazywały, aby przygód jakich, które Pan Bóg przypuszcza, czekać się dla używania ich miało, ale iż się zawdy i do wielu potrzeb, i nauk, i pociech ludzkich nie tylko duchownym i plebanom, ale i innym wszystkim przydadzą”. Uszły one jednak uwagi współczesnych Skardze. Ich wieszcz, patriotyczny, narodowy charakter wyeksponowali dopiero pijarzy warszawscy w 1792 r. Data dowodzi związku treści kazań z bolesnymi wydarzeniami w historii Polski. We wstępie do wydania *Kazań* napisano wówczas: „[...] wieszczym prawie tchną duchem, choć bowiem dwoma wiekami od nas oddalone, służą przecież każdemu czasowi i wszelkim okolicznościom”. Momenty przełomowe historii narodu i państwa sprzyjają metafizycznym oczekiwaniom na prorocтва i przepowiednie, mające charakter nie tylko antycypacyjny, ale również retrospekcyjny, a Skarga przepowiadał przecież upadek kraju na skutek niezgody i anarchii wewnętrznej.

Kolejne wydania *Kazań* utwierdzały legendę Skargi – proroka i wizjonera. Ukazywały się one bowiem w chwilach szczególnie dla narodu tragicznych, na przykład po klęsce powstania listopadowego. W 1841 roku Adam Mickiewicz wygłosił w Collège de France wykład poświęcony Skardze. Taką oto opinię wystawił autorowi *Kazań sejmowych*:

„Skarga nie jest przedstawicielem jednego stronnictwa ani jednej epoki, ogarnia on sobą cały kraj, cały naród z jego przyszłością, terażniejszością, a nawet przeszłością [...],

przepowiada przyszłość Polski. Jest w swych kazaniach mówcą, politykiem, kapłanem i prorokiem”. Narodowe losy zamieniły więc retoryczną apokalipsę w tragiczną przepowiednię.

Punktem kulminacyjnym funkcjonowania legendy Skargi, która przybrała wprost formy kultu, stała się ekspozycja płótna Jana Matejki *Kazanie Skargi*, namalowanego w czasie zrywu styczniowego w 1863 r. Niewątpliwie *Kazania sejmowe* wywarły przemożny wpływ na kształtowanie się świadomości narodowej rozbiorowego pokolenia Polaków – i z racji koncepcji historyczno-filozoficznej w nich zawartej, i dzięki niezaprzeczalnym walorom estetycznym.

Źródło: Violeta Machajska, *Ojczyzna jak okręt. Fragment „Kazań sejmowych” Piotra Skargi*, w: *Lekcje czytania. Eksplicacje literackie*, cz. 1, red. W. Dynak i A. Labuda, Warszawa 1991, s. 254–255.

Polecenie 2

Wskaż momenty dziejowe w historii Polski, w których *Kazania sejmowe* okazały się aktualne, a ich charakter – [profetyczny](#).

Słownik

antycypować

(łac. *anticipo* – uprzedzam) – przewidywać, wyprzedzać to, co ma nastąpić

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Dopasuj poszczególne fragmenty (opatrzone kolejnymi numerami) do konkretnego kazania.

Kazanie trzecie. O drugiej chorobie Rzeczypospolitej, która jest z niezgody domowej

Są drugie łańcuchy do spojenia pokoju i zgody waszej z strony miłej ojczyzny i Korony tej, matki naszej, którymi nas spina i wiąże, abyście się nie targali, a zgodę i jedność miłowali.

Kazanie wtóre. O miłości ku ojczyźnie i o pierwszej chorobie Rzeczypospolitej, która jest z nieżyczliwości ku ojczyźnie

Bowiem monarchia jest naśladowanie niebieskich rządów, na których sam jeden Bóg siedzi. I tak zaczął, i ukazał ludzkiemu narodowi, i napisał na duszach ich, aby się takiego rządu trzymali, gdzie jeden władnie. Bo stworzył jednego człowieka, [...] aby był głową i ojcem wszystkim synom swoim. Nie stworzył dwu ani trzech: aby się wszyscy do jednego odzywali i jego rządu, i rozumu, jako starszego, słuchali. I przetoż żonę mu dał, nierówną we władze, ale poddaną, aby dwa nie rządili [...].

Kazanie ósme. O szóstej chorobie Rzeczypospolitej, która jest dla grzechów jawnych i niekarność ich

Namienię trochę tych niebezpieczeństw naszych [...]. Naprzód widzicie rozerwanie wielkie serc ludzkich i potarganie jedności i miłości, i zgody sąsiedzkiej, nie tylo dla różności wiar i dla nauk heretyckich, [...] ale też dla powaśnienia się stanów między sobą [...].

O Boże mój, jako wiele krwi Ablów niewinnych ziemia ta w się przyjęła i przyjmuje, która z ziemi ustawicznie o pomstę do Pana Boga woła. A ona krew abo pot żywych poddanych i kmiotków, który ustawicznie bez żadnego hamowania ciecze, jakie wszystkiemu królestwu karanie gotuje? Powiedacie sami, iż nie masz państwa,

Kazanie siódme. O prawach niesprawiedliwych abo o piątej chorobie Rzeczypospolitej

w którym by barziej poddani i oracze uciśnieni byli pod tak absolutum dominium, którego nad nimi szlachta bez żadnej prawnej przeszkody używa. I sami widzimy nie tylko ziemiańskich, ale i królewskich kmiotków wielkie opresyje, z których żaden ich wybawić i poratować nie może. Rozgniewany ziemianin albo starosta królewski nie tylko złupi wszystko, co ubogi ma, ale i zabije, kiedy chce i jako chce, a o to i słowa złego nie ucierpi. Tak to królestwo poddane robaczki nędzne, z których wszyscy żyjemy, opatrzyło.

Kazanie czwarte. O trzeciej chorobie Rzeczypospolitej, która jest naruszenie religii katolickiej przez zarazę heretycką

A gdzie około wiary i rzeczy Boskich zgody nie masz, tam i w rzeczach świeckich, i w polityce być nie może. Gdyż rzeczy świeckie służyć duchownym mają; kto inakże ma duchowne i inakże też i o świeckich rozumienie mieć musi. Jako mularz inakszą do swego murowania materiją, a inakszą cieśla do swego budowania bierze, [...] tak heretyk i katolik inaczej o Rzeczyposp[olitej] sądzić musi [...]. Zgoda tedy około spraw Rzeczyposp[olitej] między nimi stać nie może i biada być musi tej Rzeczyposp[olitej], o której niezgodni z sobą w wierze radzą i obmyślają.

Kazanie szóste. O monarchii i królestwie, abo o czwartej chorobie Rzeczypospolitej, która jest z osłabienia królewskiej dostojności i władzy.

Za ojców naszych tych grzechów i tak swawolnych ludzi niezbożnych nie było. Poczciwością i wstydem, i dobrą sławą wiele się hamowało. Mężobójstw takich nie było, [...] ani zdrad ojczyzny, ani niewierności ku panom i królom swoim. Teraz tego się wiele nasiało. Ostrzejsze prawa na grzechy być muszą [...]. Złe prawo gorsze niżli tyran nasroższy. Bo wždy tyran odmienić się może, abo namówić, abo umrzeć może, i jego tyraństwo ustaje. Ale złe prawo zawždy trwa, zawždy zabija i szkodę czyni i na

duszy, i na ciele. Jest jako lew i bestyjka nierozumna, która namówić się nie da, aż ją zabić i umorzyć.

Kazanie piąte. Jako katolicka wiara policyj i królestw szczęśliwie dochowywa, a heretyctwo je obala

Są drudzy co mówią: co mnie po królestwie i Rzeczypospolitej, kiedy się ja mam źle, a tego nie mam, czego pragnę. To złodziejskie serce, które z szkodą drugich chce być bogate. To złodziejskie serce [...]. Takich podobno więcej, którzy służyć Rzeczypospolitej nie chcą, gdy się pożytku swego nie spodziewają, albo gdy im za to król nie płaci. Ci są dziwnie głupi, którzy nie widzą, iż cnota nie patrzy na zapłatę, jedno na swoją przystojność. [...] Nie widzą, iż tak wiele nie tyło u króla, ale i monarchy świata wszystkiego nie masz, aby każdemu dobry jego uczynek mógł płacić.

[Kazanie] pierwsze: Na początku Sejmu przy ś. mszy sejmowej

Teraz [...] nastąpiły herezyje na katolicką ś. wiarę, na której to królestwo zasiadło. I na kapłaństwo [...] jady ostre nieprzyjaźni swoje podnosząc, chcąc, aby ustąpiła, a ich nową [...] religią znowu osadzone to królestwo zostało. Nowego Chrystusa, nową a w Koronie nigdy nie słychaną naukę przynoszą, którą gdy my Pismem Świętym [...] zbijamy, [...] do chytrych rad i wynalazków swoich uciekają się. Prawa tu sobie knować na sejmach chcą, [...] którymi by pomału z królestwa wiarę wszystkę chrześcijańską wycisnęli.

Ćwiczenie 2

Wskaż poprawne odpowiedzi:

Piotr Skarga wypowiadał się na temat szlachty polskiej krytycznie / bezkrytycznie . Jednym z powodów takiej postawy kaznodziei był stosunek szlachciców do innych stanów, np. chłopstwa / arystokracji . Jezuita negatywnie / pozytywnie oceniał postępowanie panów wobec poddanych, podkreślając, że ucisk niższych warstw w Polsce jest większy / mniejszy niż w krajach, gdzie panuje władza absolutna / demokratyczna .

Ćwiczenie 3

Zaznacz poprawne odpowiedzi na pytanie o to, o jakich niebezpieczeństwach wynikających z bezkrólewia pisał Skarga:

brak możliwości zawierania sojuszków z innymi krajami

brak możliwości zwoływania sejmów

bunty wywołane przez niższe warstwy społeczne

możliwość rozpadu państwa

przedkładanie prywatnych interesów nad dobro państwa

osłabianie szacunku dla władzy królewskiej

Ćwiczenie 4

Jakie dowody przedstawia Piotr Skarga na przewagę monarchii nad innymi ustrojami politycznymi? W odpowiedzi użyj odpowiednich cytatów.

Ćwiczenie 5

Odwołując się do *Kazań sejmowych*, ustal, czy ma znaczenie dla pomyślności kraju wyznawanie przez jego mieszkańców tej samej religii.

Ćwiczenie 6

W *Kazaniu siódmym* Skarga narzeka na upadek obyczajów i grzeszność ludzi mu współczesnych. Co według kaznodziei może uzdrowić społeczną sytuację? Wybierz poprawną odpowiedź.

zaostrenie prawa

zniesienie kar za niektóre grzechy, np. swawolę

rządy tyrana

zmiana króla

Ćwiczenie 7

Która z funkcji tekstu dominuje w *Kazaniach sejmowych*? Odpowiedź uzasadnij.

Ćwiczenie 8

Skarga w *Kazaniach sejmowych* bardzo często odwoływał się do Biblii. Wskaż co najmniej dwa powody, dla których tak postępował.

Praca domowa

Napisz esej liczący co najmniej 400 słów, w którym odpowiesz na pytanie: Czy przesłanie ideowe *Kazań sejmowych* Piotra Skargi jest aktualne dla Polski w XXI wieku?

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Przesłanie ideowe *Kazań sejmowych* Piotra Skargi

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
- 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 3) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- 1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- 2) wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- 3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
10. gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;
12. wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć;

Lektura obowiązkowa

- 12) Piotr Skarga, Kazania sejmowe (fragmenty);

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach: esej, interpretacja porównawcza, reportaż, felieton.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- analizuje fragmenty *Kazań sejmowych* Piotra Skargi,
- wyjaśnia, na czym polega funkcja perswazyjna *Kazań...*,
- wskazuje problemy społeczne i polityczne XVI-wiecznej Polski, na które zwraca uwagę autor *Kazań sejmowych*,
- redaguje esej, odwołując się do *Kazań sejmowych* Skargi.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów, by przeczytali blok tekstowy lekcji *Przesłanie ideowe „Kazań sejmowych” Piotra Skargi* oraz wysłuchali audiobooka. Poleca także, by uczniowie przypomnieli sobie, jakie były przyczyny rozbiorów Polski w XVIII w.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel rozpoczyna lekcję od stwierdzenia: Mówi się, że Piotr Skarga przewidział rozbiory Polski, ponieważ dostrzegał problemy społeczne i polityczne, z jakimi zmagają się nasz kraj. Czy na podstawie lektury fragmentów *Kazań sejmowych* możecie potwierdzić tę tezę? Jakie były przyczyny rozbiorów Polski w XVIII w.?
Uczniowie odpowiadają swobodnie, odwołując się do swojej wiedzy historycznej i lektury e-materiału. Sporządzają notatkę podsumowującą dyskusję.
2. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom cele zajęć oraz wspólnie ustala z nimi kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel wyświetla kolejno polecenia 1 i 2 z sekcji „Audiobook”, uczestnicy zajęć, podczas dyskusji, ustalają wspólnie odpowiedzi. Nauczyciel moderuje rozmowę, dbając o to, by miała charakter merytoryczny. Jeśli trzeba, odtwarza potrzebne fragmenty audiobooka.
2. Następnie uczniowie w parach rozwiązują ćw. 1, 2 i 3 z sekcji „Sprawdź się”. Wybrane osoby przedstawiają odpowiedzi, a nauczyciel weryfikuje ich poprawność.
3. Prowadzący poleca, by uczniowie podzielili się na kilkuosobowe grupy; każda z nich będzie pracowała z innym fragmentem *Kazań sejmowych*, korzystając także z cytatów zamieszczonych w bloku tekstowym. Zadaniem grup jest przygotowanie dwóch pytań odnoszących się do przydzielonego fragmentu *Kazań...* Postępując zgodnie z ruchem wskazówek zegara, zespoły zadają pytania grupie sąsiedniej. W tej pracy można wykorzystać pozostałe ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”. Nauczyciel czuwa nad przebiegiem tej części lekcji i ocenia poprawność udzielonych odpowiedzi. Może ocenić pracę grup.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.
2. W podsumowaniu lekcji nauczyciel stawia pytanie z pracy domowej: Czy przesłanie ideowe *Kazań sejmowych* Piotra Skargi jest aktualne dla Polski w XXI wieku?
Uczniowie gromadzą argumenty w celu poparcia lub obalenia tezy, przygotowując się w ten sposób do wykonania pracy domowej.

Praca domowa:

1. Napisz esej liczący co najmniej 400 słów, w którym odpowiesz na pytanie: Czy przesłanie ideowe *Kazań sejmowych* Piotra Skargi jest aktualne dla Polski w XXI wieku?

Materiały pomocnicze:

- *Rzecz o dziele Piotra Skargi SJ, Słowo o historii, języku i kulturze*, red. nauk. K. Biel, M. Stankiewicz-Kopeć, Kraków 2013.
- Piotr Skarga, *Kazania sejmowe*, oprac. J. Tazbir, M. Korolko, Wrocław–Kraków 1984.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.